

İYİ ECZACILIK UYGULAMALARI

Yrd.Doç.Dr.Kutay Demirkan (Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi)

*"Ya ümitsizsiniz,
ya ümit sizsiniz..."*

*"Ya çaresizsiniz,
ya çare sizsiniz..."*

Bebçet Necatigil

Ülkemizde İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu 6197 sayılı "Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun"a uygun olarak 25 Kasım 1999 tarih ve 23887 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Eczaneler ve Eczane Hizmetleri Hakkında Yönetmelik"te değişiklik yapılmasına dair Yönetmeliğin 4. Maddesinin Ek-1 inci maddesine göre hazırlanmış ve T.C. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nün 26.05.2000 tarih 23775 sayılı Tebliği'nde bildirilmiştir. İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu'nun içeriği ana başlıklar halinde Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1. İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzunun Ana Başlıkları

- * Amaç
- * Kapsam
- * Temel Felsefe
- * Tanımlar (eczacılık, eczacı, serbest eczane)
- * İyi Eczacılık Uygulamalarının Esasları
- * Personel
- * Eğitim
- * Başvuru Kaynakları
- * Eczane Olarak Kullanılacak Yerin Özellikleri
- * Eczanelerin Laboratuvar Bölümü
- * Eczanede Bulunan İlaçların ve Tıbbi Malzemelerin Saklama Koşulları
- * İlaç Ambalajı ve Etiketleme
- * İlaç Sunumu ve Hastaya Yönelik Talimatlar
- * Kayıtlar

Amerika Birleşik Devletleri'nde halk arasında yapılan anketlerde en güvenilir meslek olarak 1988-1998 yılları arasında, 10 yıl süreyle, "Eczacılık" birinci sırada gelmiştir. 1998 yılından sonra "Eczacılık" ikinci sraya düşmüş ve birinciliğe "Rahipler" yükselmiştir. Yani "Eczacılık" mesleğinin birinci sırada seçildiği bu 10 yıllık süre boyunca, eczacıların halk tarafından rahiplerden daha fazla güven kazanmaları düşündürücü bir sonuçtur. Bu arada, Amerikalıların genel olarak dinlerine çok bağlı olduklarını da unutmamak gerekir. Halk tarafından eczacılara karşı olan bu güven, Amerika'da tam olarak oturmuş olan İyi Eczacılık Uygulamalarının bir sonucudur.

Son yıllarda karşımıza sıklıkla çıkan İyi Eczacılık Uygulamaları, Klinik Eczacılık, Farmasötik Bakım, Hasta Odaklı Eczacılık gibi kavramlar aslında birbirleriyle iç içe geçmiş, hemen hemen aynı anlama gelen kavramlardır. Amaç hastaların tedavi sonuçlarını ve yaşam kalitelerini iyileştirmektir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1960'larda tıp literatüründe ilaç-ilaç etkileşimleri, ilaç-yiyecek etkileşimleri, istenmeyen ilaç etkileri, hastalara ilaç ulaşana kadar ortaya çıkan hatalar, hatalı ilaç kullanımı ve ilaç suiistimali gibi ilaç sorunları ile ilgili yayınlardaki aşırı sayıda artışa bağlı olarak "Klinik Eczacılık" uygulamalarına ihtiyaç duyulmuştur.

ABD'de 1960'lı yıllarda başlayan "İyi Eczacılık Uygulamaları (Good Pharmacy Practices, GPP)" Avrupa'da da ilgi görmüş ve 1993 yılında Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP) tarafından yayınlanan ve hemen akabinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa Topluluğu (EU) tarafından da benimsenen "İyi Eczacılık Uygulamaları" eczacının tanım ve işlevlerini geniş olarak vermekte ve bu temel görevlerin yerine getirilmesi için "Hasta Merkezli Eğitim"i şiddetle tavsiye etmektedir.

Avrupa Eczacılık Fakülteleri Birliği (EAF), Mayıs 1998'de yaptığı toplantıda Eczacılık Eğitimine Farmasötik Bakım konusunun eklenmesi için rapor hazırlanmıştır. Aşağıda raporun özeti yer almaktadır.

Farmasötik Bakım modülleri şu özellikleri taşımaktadır.

1. Lisans öğrencilerinin tümü için zorunlu olmalıdır.
2. Eğitim, ülke için önemli hastalık durumları ve hasta grupları üzerinde odaklanmalıdır.
3. Derslerde bilgi ve beceri bağlaştırılmalı, mevcut dersler entegre edilmelidir.
4. Dersler hem sınıfta teorik olarak, hem de uygulama ortamında (hastane ve eczane) pratik olarak yapılmalıdır.

Dünyada eczacılık eğitiminin tarihçesi yirminci yüzyılın ilk yarısı "Havan" odaklı, yirminci yüzyılın ikinci yarısı "İlaç" odaklı, yirminci yüzyılın sonları ise "Hasta" odaklı bir eğitim olarak kısaca özetlenebilir. Mezun olan eczacıların yaklaşık %90'ının eczane açmaya yönelmesi ve çok az majistral reçete olması, eczacılık eğitimindeki değişikliklerin temel nedenleri arasındadır.

Hasta bakımında hekimlere düşen rol büyüktür. Hekimlerin takip ettikleri hasta sayısının çokluğundan, tıptaki yenilikleri takip etmeleri gerektiğinden, piyasada fazla miktarda ilaç olmasından dolayı eczacıların, ilaçlarla ilgili sorumlulukları hekimlerle paylaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Hasta bakımındaki hedef "hastanın yaşam kalitesini ve tedavi sonuçlarını iyileştirmek" olduğundan, hasta bakımı hekim, eczacı, hemşire, diyetisyen, hasta bakıcı ve diğer sağlık personelinin de içinde bulunduğu multidisipliner bir kavram olarak kabul edilmiştir.

Hastanın uygun olan ilacı doğru dozda ve biçimde almasını; hastanın ilaç ve diğer sağlık ürünlerinden ve tüm eczacılık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanmasını sağlamak amacıyla eczacıya büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle reçete bir bütün olarak değerlendirilmeli, hastanın yaşı ve kolan teşhis dikkate alınmalı, ilaçların birbirleriyle ve gıdalarla olan etkileşimleri saptanmalıdır.

Eczacı hasta ile iletişim kurarken, ilacın kullanımı hakkında bilgi verirken hastanın eğitim durumu göz önünde tutulmalı, hastaya verilen bilgi basit, açık ve kolay anlaşılabilir olmalıdır. İlaçların güvenli ve etkin kullanılması konusunda hastaya gerekli öneriler ve bilgiler verilmeli, ilaç-ilaç, ilaç-gıda etkileşimlerinin önlenmesi için ilacın kullanım şekli hastaya açıkça anlatılmalıdır. Eczacı, bilgileri bir bütün halinde aktarmalı, ilacın adı, endikasyonları, dozajı, kullanım şekli, saklama koşulları, yan etkileri, beklenmeyen etkileri ve alınacak önlemler konularında bilgi sunmalıdır. Eczacı, hasta veya yakınına vereceği bilgileri belli bir düzende sunmalı, en önemli noktaları görüşmenin başında anlatmalı, sonunda tekrarlamalıdır. Hastanın anlatılanları anlayıp anlamadığını kontrol etmelidir.

Eczacı, ilacın kullanım şekli ve dozu hakkında sözlü bilgilendirmenin yanı sıra yazılı bilgi de vermelidir. Bu bilgi ilaç kutusunun üzerine yazılabileceği gibi kutu üzerine yapıştırılacak etiketlere de yazılabilir.

Hastanın kullandığı ilaçlar arası etkileşmeyi ve benzer etkili ilaçların tekrar reçete edilmesini önleyebilmek için ve acil bir duruma karşı hastalara sürekli olarak aldıkları ilaçların listesini taşımaları önerilmektedir.

İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu doğrultusunda eczacıya düşen başlıca görev ve sorumluluklar kısaca şöyle özetlenebilir:

- * İlaç-ilaç etkileşmelerini önlemek veya minimuma indirmek,
- * İlaç-hastalık etkileşmelerini gözlemek, önlemek veya minimuma indirmek,
- * İlaç-yiyecek etkileşmelerini önlemek veya minimuma indirmek,
- * İlaç yan etkilerini gözlemek, minimuma indirmek ve rapor etmek,
- * Doktorlar ve diğer sağlık personeline ilaçlar hakkında danışmanlık yapmak ve onları bilgilendirmek,
- * İlaçlardan optimum şekilde faydalanmak için ilaç, doz ve dozaj seçiminde yardımcı olmak,
- * Hastaları ilaçları konusunda bilgilendirmek,
- * İlaç kan seviyelerini takip etmek ve gerekli farmakokinetik hesaplamaları yapmak,
- * Hastaların tedaviye uyuncunu artırmak.

Reçete yazmak ve hastalık teşhisi koymak kesinlikle klinik eczacının görev ve sorumlulukları arasında değildir.

O halde, Klinik Eczacılık, yoğun eğitim almış bir eczacının, hastaların ilaçlarına ait sorunlarını çözmek amacı ile, doktor, hemşire, diğer sağlık personeli ve hastalara sunduğu bilgi hizmetidir. Hizmet kapsamı, hem yatan hastalara hem de ayakta tedavi gören hastalara yöneliktir.

İyi Eczacılık Uygulamalarında başarıya ulaşabilmek için eczacı, diğer tüm mesleklerde de olması gerektiği gibi, yaşama ve insana karşı saygıyı ön planda tutmalı ve tüm hastalara dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın aynı ilgiyi göstermelidir. Eczacılar mesleklerini icra ederken ticari yaklaşımdan çok mesleki yaklaşımı ön planda tutmalı ve hasta ile ilgili birebir eczacılık hizmetlerini bizzat kendileri uygulamalıdır.

"Bir eczacının geleceği

kllinik uygulama

doğrultusundadır,

eczacıya verilen eğitim

ve öğretim bu ibtiyaca

yönelik olmalıdır"

*Prof. Dr. Robert H. Ebert
Dabiliye Uzmanı,
Harvard Üniversitesi*

Eczacı meslek yaşamı boyunca meslek bilgisinin etkinliğini ve yeterliliğini sürdürebilmek için ilaçlar ve tedavi konusunda bağımsız, kapsamlı, güncel ve objektif bilgileri her zaman elinin altında bulundurmalı ve takip etmelidir. Yani, eczacının öğrenciliği hayat boyu devam etmelidir.

Tüm sağlık personeli içinde ilaç konusunda en uzun ve detaylı eğitimi eczacılar aldığı için, ilaçlarla ilgili sorunları çözmek, akılcı ilaç kullanımı, hastanın yaşam kalitesini ve tedavi sonuçlarını iyileştirmek amacı ile eczacıların bu bilgisinden en verimli şekilde faydalanılmalıdır.

